

HONDENZIEKTE

Hoe komen we eraan? En hoe komen we eraf?!

Links: een normale poot. Rechts: sterk verdikte poot bij een nerts met klassieke 'hard pad disease' ten gevolge van hondenziekte.

Geschiedenis

Runderpestvirus, mazelenvirus en hondenziektevirus

Het runderpestvirus, mazelenvirus en hondenziektevirus zijn sterk aan elkaar verwante morbillivirussen. Deze virussen zijn niet erg stabiel en veranderen over de tijd door mutaties. Sommige van deze mutaties kunnen ervoor zorgen dat het virus beter of slechter vermeerderd in bepaalde diersoorten. Door een dergelijke mutatie ontstond het mazelenvirus uit het runderpestvirus: er ontstond een variant van het runderpestvirus die niet goed meer in runderen vermeerderde, maar juist wel heel goed in mensen. Waarschijnlijk gebeurde dit ergens in de 11e of 12e eeuw. In de eeuwen daarna paste het virus zich waarschijnlijk steeds beter aan aan zijn nieuw ontdekte gastheer, de mens. Deze variant, het mazelenvirus genoemd, verspreidde zich ook makkelijk en leefde innig samen met de mensen. In die tijd maakte zo'n 95 procent van de mensen een infectie door, nog voor de leeftijd van 15 jaar. Toen de Europeanen vervolgens Zuid-Amerika 'ontdekten', was de mazelen een van de eerste ziekten die ze daar introduceerden. Omdat de lokale bevolking nooit eerder aan het virus was blootgesteld, waren zij volledig gevoelig. Hoewel betrouwbare data ontbre-

Drs. Robert Jan Molenaar, pelsdieren-dierenarts GD Deventer

ken, was de sterfte door infectie onder de oorspronkelijke bevolking in deze tijd waarschijnlijk enorm hoog.

In de eeuwen daarna is, ergens in Amerika, door nieuwe mutaties het hondenziektevirus ontstaan en met de boot naar Europa en de rest van de wereld verspreid. We weten niet precies wanneer, maar het lijkt er op dat dit 'slechts' enkele eeuwen geleden gebeurde. Met een cynische blik zouden we kunnen stellen dat we vanuit Europa de mazelen naar Amerika hebben geëxporteerd, en dat we er hondenziekte voor teruggekregen hebben. Wat mooi is aan de morbillivirussen, is dat ze in het algemeen zeer goed met vaccinaties bestreden kunnen worden. Door strikte vaccinatiecampagnes is het runderpestvirus ondertussen officieel uitgeroeid en staat het mazelenvirus op de rand van uitsterven. Opvallend is dan ook dat het hondenziektevirus juist aan het uitbreiden is. Zo lijkt het erop dat het virus incidenteel aanslaat bij nieuwe diersoorten: enige tijd geleden waren er bijvoorbeeld epidemieën bij zeehonden en recent werden infecties bij apen gezien.

Actualiteit

In de tweede helft van 2017 werd op drie nertsbedrijven in Nederland en op één bedrijf in België hondenziekte vastgesteld (Voor een recente update verwijzen we u naar de monitoringsflyer van de GD feb. 2018, te vinden op <http://nfe.nl/extranet/>). Dit is een zorgwekkende ontwikkeling, na een jarenlange periode waarin de ziekte slechts zeer zelden in Nederland waargenomen werd. Hoogstwaarschijnlijk is deze serie uitbraken tekenend voor een verhoogd voorkomen van het virus in de Nederlandse wildpopulatie. Als het virus ondertussen inderdaad wijdverspreid is onder Nederlands wild, dan moeten we er rekening mee houden dat het zich hier de komende jaren handhaaft. Dat betekent dat er een verhoogd risico op besmetting is bij Nederlandse nertsbedrijven.

Beeld bij de recente uitbraken

Over de algemene symptomen van hondenziekte werd ten tijde van de uitbraken al een informatiekaart per e-mail rondgestuurd.

Hier willen we daarnaast ingaan op wat specifiek bij de recente besmettingen gezien werd. Klinisch valt bij de huidige serie uitbraken op dat het percentage zieke dieren in eerste instantie relatief laag kan zijn, waardoor de ziekte in een vroeg stadium makkelijk gemist kan worden. Pas op: de schade is op sommige bedrijven uiteindelijk nog steeds fors. De ziekte beperkte zich bijna steeds tot de pups, die in alle gevallen ongevaccineerd waren. Pastels lijken gevoeliger, maar alle kleurslagen kunnen de ziekte krijgen. Nertsen die doodgingen aan de ziekte hadden in eerste instantie vaak een longontsteking, waarbij na het openen van de borstholte rode, soms wat gevlekte longen te zien waren, die onvoldoende invielen. Beginnen de verdikte huid (hyperkeratose) bij de ogen leidde in een vroeg stadium vaak tot een beeld van tranen en een vermoeden van kleine kostjes bij de oogleden. Als de dieren wat langer ziek waren, konden ze kenmerkende dikke pootjes krijgen ('hard pad disease'; zie foto 1) en werden de harde korstige randen rond oog en neus vaak groter. Op de meeste bedrijven werden na verloop van tijd, en soms zelfs al aan het begin van de infectie, ook dieren gezien met zenuw-symptomen. Dit wisselde van trillen tot schudden en ataxie. Hoewel de beschrijving op deze manier makkelijk te herkennen lijkt, moet niet vergeten worden dat soms slechts enkele dieren de symptomen vertonen, en dat hondenziekte zich ook op andere manieren kan manifesteren. Raadpleeg daarom ook al bij een geringe verdenking van hondenziekte uw dierenarts. Het snel onderkennen van een uitbraak is essentieel om de schade te beperken.

Diagnostiek

Als uw dierenarts het vermoeden heeft van hondenziekte, dan zal hij of zij de leden van de werkgroep pelsdierengezondheidszorg inlichten en dieren naar GD sturen voor verdere diagnostiek. Bij een sterke verdenking zal de sector via de NFE op de hoogte gebracht worden. Vervolgens wordt bij GD een combinatie van testen ingezet:

- standaard histologie: bij hondenziekte zijn microscopische afwijkingen zichtbaar in orgaanweefsel die bij zeer weinig andere ziekten gezien worden;
- immunohistochemische kleuring (IHC): als orgaanweefsel hondenziektevirus bevat, kan een specifieke IHC-kleuring het virus aankleuren en microscopisch zichtbaar maken;
- PCR: deze test kijkt enkel naar aanwezigheid van het hondenziektevirus, maar is wel erg gevoelig.

Tot dit strenge schema is besloten na een verkeerde diagnose enkele jaren geleden. Door deze specifieke combinatie van testen wordt de kans op een onterechte diagnose van hondenziekte geminimaliseerd.

Aanpak bij een uitbraak

Als op uw bedrijf hondenziekte vastgesteld is, kunt u in de praktijk helaas maar zeer weinig doen om uw zieke dieren te helpen. Met ondersteuning kunnen sommige dieren de eerste stadia van de ziekte overleven, maar op de langere termijn kunnen ze alsnog zenuwverschijnselen ontwikkelen en doodgaan. De aanpak zal zich dan ook altijd richten op het indammen van de uitbraak en op het voorkomen dat meer spreading plaatsvindt. Dit kan gedaan worden door alle dieren met spoed te vaccineren. Zodra het virus geen nieuwe geschikte gastheren vindt, zal de uitbraak doodlopen. Hoewel het hondenziektevirus in een nerts lang kan leven, overleeft het in de omgeving zeer slecht. Mest of urine zit stampvol virus maar blijft bij warm weer slechts kort besmettelijk. Bij kouder weer verandert dit echter: bij 5 graden Celsius overleeft het virus ongeveer 14 dagen. Dat betekent dat juist in deze tijd van het jaar verspreiding via bezoekers aan de farm extra gemakkelijk plaats kan vinden. Biosecurity is dan ook zoals altijd belangrijk en bij besmette bedrijven dienen extra maatregelen genomen te worden zoals een-op-een-transport van het voer.

Advies werkgroep pelsdierengezondheidszorg

Een goede afscherming van uw farm is essentieel om contact met wilde dieren te voorkomen. Daarnaast moet bij aankoop van nieuw fokmateriaal altijd aandacht gegeven worden aan de gezondheidsstatus van het bedrijf van herkomst. Ondanks deze maatregelen valt binnenkomst van het virus niet altijd te voorkomen. Daarom heeft de werkgroep een aantal standaard vaccinatieadviezen afgegeven:

- het wordt ten sterkste aangeraden om alle fokdieren deze winter of herfst te vaccineren tegen hondenziekte;
- bij import van fokmateriaal dienen enkel gevaccineerde dieren geïmporteerd te worden, deze dienen enkel geplaatst te worden bij reeds gevaccineerde dieren. De pups die u komend jaar van deze dieren krijgt moeten ook tegen hondenziekte geënt worden;
- honden op uw bedrijf moeten ook afdoende tegen hondenziekte gevaccineerd zijn. Hiervoor kan een boostervaccinatie nodig zijn, want honden zijn niet levenslang beschermd met een enkele vaccinatie. Ook honden van uw personeel moeten gevaccineerd zijn.

Merk op dat het exacte vaccinatie- en biosecurity-beleid bij uw bedrijf maatwerk is en dat dit beleid het best samen met uw dierenarts opgesteld kan worden.

Verdikte pootjes en hyperkeratose rondom de neus kan in een beginstadium relatief subtiel zijn. Diagnose in een vroeg stadium is belangrijk.